

1. Gesloten opvang en gemeenschapsinstellingen

Aspecten van doelgroep

Voor MOF en VOS of exclusief voor MOF

In de differentiatienota¹ wordt het criterium ‘nood aan beveiligde opvang’ vooropgesteld als een centraal criterium voor toegang tot de setting van de gemeenschapsinstellingen. Binnen de werkgroep lopen de meningen uiteen over de mate waarin dergelijk criterium voldoende helder is. Academics uiten de bezorgdheid dat het gebruik van dergelijk criterium zowel het aspect ‘beveiliging van de maatschappij’ als het aspect ‘beveiliging van het individu’ omvat, doch de modaliteiten van beide zijn verschillend. Zij bepleiten dat minstens op systeemniveau naar een onderscheiden aanpak wordt gegaan. In elk geval mag het gebruik van dergelijke term de belangrijk geachte scheiding van deze twee verschillende trajecten niet in het gedrang brengen.

Volgens het parket is het criterium ‘nood aan beveiligde opvang’ niet zo dubbelzinnig. Er wordt door hen in dit kader verwezen naar de wet op de voorlopige hechtenis. Voor hen is het van belang dat de jeugdrechter over de mogelijkheid beschikt om een jongere ergens onder te brengen waar de situatie niet verslechtert.

Over de wenselijkheid om de gesloten opvang van minderjarige delictplegers en jongeren die om andere redenen nood hebben aan geslotenheid op een meer expliciete manier van elkaar te scheiden, bestaat daarentegen eensgezindheid binnen de werkgroep. Zowel jeugdadvocaten, jeugdrechters, het Kinderrechtencommissariaat als academics scharen zich hier uitdrukkelijk achter. Academics benadrukken daarbij de nood aan een meer heldere scheiding van trajecten. Vanuit het Kinderrechtencommissariaat wordt toegevoegd dat het om gescheiden trajecten met een gedifferentieerd aanbod moet gaan en dat in dit verband keuzes niet losstaan van wat er concreet aangeboden zal worden binnen deze trajecten van gesloten opvang.

¹ De differentiatienota is een interne visietekst van het agentschap Jongerenwelzijn die handelt over de differentiatie van het aanbod in de gemeenschapsinstellingen. De nota valt uiteen in vier delen. Een eerste deel schetst de beleidscontext waarin de gemeenschapsinstellingen werken. Een tweede gaat in op algemene principes en onderzoeksbevindingen in verband met het onderwerp en vormt de aanloop naar het derde deel waarin de differentiatiegedachte wordt geoperationaliseerd en praktisch getoetst aan de realiteit van de gemeenschapsinstellingen. In het laatste en vierde worden de randvoorwaarden beschreven die moeten vervuld zijn om deze plannen ten uitvoer te kunnen brengen.

De aanleiding tot deze nota over de verdere differentiatie van het aanbod van de gemeenschapsinstellingen viel samen met twee belangrijke ontwikkelingen in de gerechtelijke jeugdhulp in de laatste decennia: 1) De toenemende complexiteit en ook wel chroniciteit van de problemen van jongeren die zich aandienen bij de jeugdrechter en 2) de realisatie van de private proeftuinen voor besloten opvang, het detentiecentrum van Tongeren en de geplande capaciteitsuitbreidingen in De Grubbe maakten het aangewezen om de opdrachten en het profiel van de gemeenschapsinstellingen duidelijker af te lijnen.

De juridische en structurele implicaties van de principes en voorstellen in deze nota zijn erg groot. De nota werd in het voorjaar van 2011 uitgebreid voorgesteld in de verschillende regio's om alle betrokkenen – jeugdmagistraten, academics, jeugdhulpaanbieders enz. – volop de kans te geven te reflecteren op de erin ontwikkelde ideeën.

Er zijn heel wat voorstanders om de scheiding van beide trajecten ook effectief door te trekken op het vlak van het scheiden van beide populaties binnen de context van gesloten opvang. Academici geven aan dat gescheiden opvang minstens in een eerste fase, absoluut aangewezen is. Ook jeugdrechters, jeugdadvocaten en het Kinderrechtencommissariaat geven aan voorstander te zijn van het scheiden van beide doelgroepen omwille van een andere (start)reden voor de opvang. Er wordt binnen dit onderdeel van de discussie door meerdere partijen ook verwezen naar het besmettingsgevaar wanneer men MOF en VOS samen plaatst alsook het risico op het samenbrengen van dader en slachtoffer.

Er wordt aandacht gevraagd voor jongeren in 'de grijze zone', waarbij het onderscheid tussen beide trajecten niet zo eenvoudig te maken is en het evenmin duidelijk is of hier naar oplossingen moet gezocht worden binnen het jeugdrecht (het kader van de MOF, de reactie op het delict) dan wel binnen de jeugdhulpverlening. Academici onderschrijven het aangehaalde belang van wat concreet aangeboden wordt binnen de context van gesloten opvang. Men stipuleert dat naakte detentie geenszins een optie is. Het recht op jeugdhulp moet immers gegarandeerd worden, evenzeer voor minderjarige delictplegers. Voor het parket is het mogelijk dat voor een aantal jongeren waarbij de grens tussen MOF en VOS/hulp niet zo duidelijk is, opeenvolgende (gesloten) plaatsingen mogelijk zijn in een MOF- en een VOS-/hulpkader.

Men is het unaniem eens dat er nood is aan de mogelijkheid van gesloten opvang, zowel voor minderjarige delictplegers, als voor welbepaalde VOS-situaties. Wanneer ingeschat wordt dat het individu nood heeft aan beveiliging, moet men dit kunnen garanderen. Het parket verwijst in dit verband onder meer naar jongeren in verontrustende situaties die weglopen en het fenomeen van slachtoffers van tienerpooiers/loverboys. Blijft wel de vraag of voor deze groep een aanbod van gesloten opvang moet geboden worden binnen de setting van de gemeenschapsinstellingen, dan wel of hier private voorzieningen (ook) in beeld komen. Jeugdrechters wijzen er op dat in dit laatste geval moet bekeken worden of dit wettelijk mogelijk is en of het hier dan sprake is van vrijheidsbeperking dan wel vrijheidsberoving.

Het is de verwachting dat het aantal MOF-plaatsingen zal dalen en het aantal VOS-plaatsingen zal stijgen bij de uitbouw van een gepast en toegankelijk gesloten aanbod voor VOS-situaties. Er moet worden afgestapt van het oneigenlijk gebruik van een MOF om te kunnen komen tot een gesloten plaatsing.

Jeugdpsychiaters wijzen erop dat het onderscheid tussen MOF en VOS niet het enige relevante criterium is. Zo is er ook het grote belang van een onderbouwde indicatiestelling. Er wordt door hen bijzondere aandacht gevraagd voor jongeren die nood hebben aan geslotenheid én beveiliging. Hierbij verwijzen ze naar jongeren die bescherming nodig hebben in hun leefwereld, jongeren met beperkte verstandelijke mogelijkheden en jongeren die disfunctioneren zonder dat er al sprake is van het plegen van ernstige feiten maar eventueel wel van opeenvolgende 'lichte feiten'. Bij deze laatste groep wordt een gebrekkige gewetensontwikkeling en ernstige hechtingsproblemen aangehaald als voorbeelden waarin er nood kan zijn aan een voldoende mate van geslotenheid in een bepaalde fase. Jeugdpsychiaters stellen dat 'VOS-jongeren' die nood hebben aan beveiliging wel terecht zouden moeten kunnen in de gemeenschapsinstellingen, al dan niet in een apart circuit. Ook voor het parket moet de gesloten opvang van VOS-jongeren in een gemeenschapsinstelling niet a priori worden uitgesloten.

Besluit

- Het criterium ‘nood aan beveiligde opvang’ is hanteerbaar en herkenbaar. We moeten wel duidelijk het onderscheid maken tussen beveiliging i.f.v. de jongere en beveiliging i.f.v. de maatschappij. In een aantal gevallen zal beveiliging i.f.v. beiden echter nodig zijn.
- Er is consensus voor gescheiden trajecten voor MOF en VOS.
- Gesloten opvang aangeboden door de gemeenschapsinstelling moet ingezet worden voor MOF, VOS moet aangepakt worden in een ander circuit. Dit ander circuit moet ontwikkeld en beschikbaar zijn vooraleer plaatsing van VOS in een gemeenschapsinstelling juridisch niet meer mogelijk is. Jeugdrechters zijn in het bijzonder bezorgd of dit ander circuit (private voorzieningen) zal kunnen garanderen dat VOS-jongeren die nood hebben aan beveiliging, in acute situaties ook onmiddellijk terecht kunnen in een gesloten setting.
- Het recht op jeugdhulp is van belang in deze discussie. We moeten zorgen dat er voldoende gesloten capaciteit en aanbod is binnen dit kader zodat we elke jongere de gepaste plaats / het gepaste traject kunnen aanbieden.
- Er is nood aan duidelijke indicatiestelling, (ook en zeker) wanneer het gaat over jongeren bij wie het onderscheid tussen MOF en VOS niet zo duidelijk is.
We nemen dit mee naar de werkgroep rond afstemming met de jeugdhulp (Werkgroep 5).

Enkel gesloten versus open en gesloten aanbod

Alle deelnemers kunnen zich achter de stelling scharen dat de huidige opdeling tussen open en gesloten afdelingen in de gemeenschapsinstellingen niet bijdraagt tot duidelijkheid voor alle betrokkenen. Men is het er algemeen over eens dat de werking sowieso een sterk gesloten karakter heeft en dat het totale aanbod van de gemeenschapsinstellingen dan ook beter gecategoriseerd wordt onder het gesloten aanbod.

Het Kinderrechtencommissariaat benadrukt daarbij dat het wel belangrijk is dat er binnen dergelijke geslotenheid maatwerk mogelijk moet zijn in het werken richting re-integratie. Jongeren moeten ‘gecontroleerd losgelaten worden’. De gesloten opvang van de gemeenschapsinstelling als start van een traject. Jeugdrechters wijzen in dit verband op het belang van het voorzien van meer duidelijkheid en transparantie omtrent de werking van de gemeenschapsinstellingen en het onderscheid tussen de door hen georganiseerde kortdurende en langer durende trajecten. Zij vernoemen hier expliciet de mogelijkheden en verantwoordelijkheden betreffende de ‘uitgaansregeling’ binnen de setting van de gemeenschapsinstellingen. Het moet duidelijk zijn voor alle betrokkenen wie waarover beslist. Ook het parket pleit voor een duidelijke afbakening van de verantwoordelijkheid voor wie wat beslist. Vanuit academische hoek wordt ook de nood aan meer transparantie rond de modulering binnen de gemeenschapsinstellingen opgeworpen. In functie van het helder maken van de rechtspositie van de minderjarige, menen zij dat trajecten en modules een decretale grondslag behoeven.

Zorgnet-Icuro duidt op het belang van de flexibiliteit die nodig is om trajecten op individuele maat te kunnen ontwerpen. Het moet gaan om zeer individuele trajecten die worden uitgewerkt binnen en

door een geresponsabiliseerd netwerk van actoren, samen met de direct betrokkenen. Flexibiliteit hangt samen met werkzaamheid.

De vertegenwoordigers van de gemeenschapsinstellingen wijzen er op dat de keuze voor enkel gesloten aanbod met werken richting re-integratie, impliceert dat 'gedeelde trajecten' mogelijk moeten zijn met andere (private) voorzieningen, en dit simultaan aan het verblijf van de jongere in de gemeenschapsinstelling. Zij benadrukken hierbinnen het belang van gedeelde handelingsplannen en de mogelijkheid van gedeelde programma's.

Psychiaters brengen in dat een open of gesloten aanbod niet hetzelfde is als de mate van beveiliging die in de desbetreffende voorziening nodig is. Voor hen is het absoluut denkbaar en mogelijk dat jongeren met veel beveiliging binnen de muren van een instelling in het weekend naar huis kunnen 'onder toezicht van de ouders'.

Besluit

- Men is het unaniem eens om het volledige aanbod van de gemeenschapsinstellingen te situeren onder het gesloten aanbod. Het huidig gehanteerde onderscheid in de gemeenschapsinstellingen tussen open en gesloten draagt niet bij tot een grotere duidelijkheid, integendeel.
- Er is unanimiteit over het gegeven dat wanneer trajecten van jongeren starten in de gemeenschapsinstelling, er voor elke jongere een geïndividualiseerd traject moet worden uitgewerkt gericht op re-integratie in het thuismilieu of in een aangepaste private voorziening.
- De modulering van het aanbod binnen de gemeenschapsinstellingen moet verder uitgeklaard worden, ook op juridisch vlak.

Leeftijdsgrens aanbod gemeenschapsinstellingen veralgemeend verhogen tot 14 jaar

De jeugdrechters wijzen er op dat binnen de huidige gesloten afdelingen van de gemeenschapsinstellingen de ondergrens reeds 14 jaar is. Bij een algemene verhoging tot 14 jaar stellen jeugdrechters dat er welbepaalde uitzonderingen moeten voorzien worden voor jongeren onder de 14 jaar. Zij geven hier als voorbeeld het plegen van zeer zware feiten.

Ook jeugdadvocaten, het Kinderrechtencommissariaat, de HCA-diensten en academici geven aan zich te kunnen vinden in het verhogen van de leeftijdsgrens voor het aanbod van gemeenschapsinstellingen tot 14 jaar voor wat MOF betreft. Over de mate waarin en de wijze waarop uitzonderingen voorzien worden, verschilt men van mening.

Het parket is voorstander van het behoud van de leeftijd van 12 jaar voor wat de toegang tot de gemeenschapsinstellingen betreft en dit zowel voor VOS als MOF. Jeugdrechters wijzen erop dat vandaag een minderjarige vanaf 12 jaar terecht kan in een open afdeling van een gemeenschapsinstelling. Indien het onderscheid open – gesloten wegvalt, moet voor deze leeftijdscategorie in welbepaalde, uitzonderlijke omstandigheden een plaatsing in een gemeenschapsinstelling mogelijk zijn, niet alleen voor MOF maar ook voor VOS.

Jeugdpsychiaters wijzen erop dat er nood is aan intensieve zorg, weg van het milieu, wanneer het heel jonge daders betreft die ernstige feiten plegen. Er zal nood zijn/blijven aan een aanbod voor dergelijke doelgroep.

Alle actoren zijn het erover eens dat het criterium 'leeftijd' en 'nood aan beveiligde opvang' niet de enige belangrijke criteria zijn voor het bepalen van de toegang tot de gemeenschapsinstellingen. Wanneer het gaat over minderjarige delictplegers, is de ernst van de feiten evenzeer een bepalend criterium, alsook de handelingsbekwaamheid. Wanneer men het aanbod van een gemeenschapsinstelling pas zou kunnen inschakelen voor jongeren vanaf 14 jaar, die nood hebben aan 'beveiligde opvang' én die ernstige feiten hebben gepleegd of hiervan verdacht worden, moeten andere toegangscriteria gehanteerd worden wanneer men in uitzonderingen wenst te voorzien. De uitzonderingscriteria voor toegang tot het aanbod van de gemeenschapsinstellingen moeten zorgvuldig en zeer specifiek bepaald worden. Bij het optrekken van de leeftijd naar 14 jaar voor toegang tot het aanbod van de gemeenschapsinstellingen in het kader van een MOF, wijzen de jeugdadvocaten er op dat het nog belangrijker wordt om gescheiden trajecten te installeren voor MOF en VOS. Academici geven in dit kader aan dat men ook oog moet hebben voor de uitvoering van de gemaakte keuzes m.b.t. leeftijdsbesprekingen en -begrenzingsen. Zal er gewerkt worden met leeftijdsgroepen binnen de werking van de gemeenschapsinstellingen?

Besluit

- De leeftijdsgrens voor plaatsing in een gemeenschapsinstelling n.a.v. het plegen van een delict, is 14 jaar.
- Er is een duidelijke vraag naar het voorzien in uitzonderingen voor 12- en 13-jarigen. De uitzonderingen moeten nog afgebakend worden.
 - Er moet maximaal een beroep gedaan worden op alternatieven voor de gemeenschapsinstelling.
 - De vraag wordt meegenomen of een aparte unit binnen de setting van de gemeenschapsinstelling een mogelijkheid moet zijn dan wel een aparte voorziening.

Algemene opnameplicht versus exclusiecriteria

Diverse actoren wijzen erop dat het thema van de opnameplicht binnen de gemeenschapsinstellingen niet losstaat van het aanbod in de private sector en de mate waarin daarbij met tegenindicaties en exclusiecriteria gewerkt wordt. Men stelt ook de vraag om niet steeds in een plaatsingslogica terecht te komen maar ook andere mogelijkheden aan te boren.

Het verder uitbouwen van een gediversifieerd aanbod binnen de gemeenschapsinstellingen, impliceert een andere uitwerking van de opnameplicht. Eerder dan een 'algemene opnameplicht tot volzetting van de capaciteit' is er nood aan een opnameplicht op 'modulenniveau'. Enkel dan is differentiatie binnen de gemeenschapsinstellingen in gerichte deelwerkingen voor uiteenlopende doelgroepen mogelijk. Jeugdrechters en academici wijzen er daarentegen op dat het uitvoeren van een maatregel met het oog op beveiliging van de maatschappij primeert, exclusie is niet mogelijk als het over MOF gaat. Voor jeugdrechters kan er evenmin sprake zijn van exclusie voor VOS. Jeugdrechter bepleiten bovendien het werken met een flexibel traject met aanpasbare modules.

Door het parket wordt gesteld dat een gemeenschapsinstelling alleszins een opnameplicht heeft binnen haar beschikbare capaciteit. Het invoeren van exclusiecriteria is niet aangewezen omdat de doelgroepen die daarbij worden uitgesloten elders opgevangen moeten worden (bv. hoogzwangere meisjes).

Zorgnet-Icuro stelt de vraag naar wat de criteria voor de modulering zullen zijn en wat moet worden verstaan onder een module. Zal er worden gedefinieerd op basis van soort zorg en/of op grond van doelpopulatie. Dit moet duidelijk zijn.

Jeugdrechters, academici en For-K wijzen erop dat het niet wenselijk is dat een beslissing van een jeugdrechter bepaald wordt door de mate waarin er nog plaats is binnen het gewenste aanbod. Vanuit de gemeenschapsinstellingen geeft men aan begrip te hebben voor deze bezorgdheid en stelt men dat hieraan bijvoorbeeld tegemoet kan worden gekomen door het installeren van een 'residuaire leefgroep'. Zorgnet-Icuro stelt dat het voorzien in voldoende en gepast aanbod de vraag rond opnameplicht en verantwoordelijkheid moet vooraf gaan. Pas daarna kan men bekijken of opnameplicht moet behouden blijven, of moet worden overgegaan tot gedeelde verantwoordelijkheid.

Geen enkele actor geeft aan het voorzien van exclusiecriteria binnen de gemeenschapsinstellingen als wenselijk of haalbaar te beschouwen. Jeugdpsychiaters vragen in dit verband wel uitdrukkelijk aandacht voor jongeren met een matige/ernstige mentale handicap. Zij geven aan dat deze groep van jongeren nood heeft aan beveiliging. Jeugdpsychiaters bepleiten dat er moet worden nagedacht over waar we naartoe willen met deze groep. Jeugdrechters onderschrijven deze vraag.

Jeugdrechters, verwijzers en de gemeenschapsinstellingen zelf, vragen aandacht voor het gegeven dat zeer kwetsbare jongeren met complexe problematieken vaak (te) lange tijd geplaatst blijven binnen een gemeenschapsinstelling. Vanuit de gemeenschapsinstellingen worden vragen gesteld bij de zinvolheid van dergelijk lang verblijf voor betrokken jongere. Dit langdurig verblijf staat volgens deze actoren niet los van thema's als 'opnameplicht' en 'exclusiecriteria'. De afdeling intersectorale toegangspoort van het agentschap Jongerenwelzijn wijst in deze context op het belang van het helder formuleren van de randvoorwaarden opdat men vanuit justitiële kant maatregelen kan nemen en men vanuit pedagogische hoek kan specificeren wat er binnen deze maatregel gebeurt en met wie.

Besluit

- Het behoud van een opnameplicht binnen de setting van een gemeenschapsinstelling wordt vooropgesteld.
- Er worden voorlopig geen exclusiecriteria weerhouden voor de gemeenschapsinstellingen. Dit moet verder worden opgenomen in werkgroepen 5 en 6.
- Er is vraag naar andere oplossingen dan de gemeenschapsinstelling voor specifieke problematieken. We mogen ons niet alleen tot de gemeenschapsinstellingen richten wanneer we bepaalde groepen van jongeren willen voorzien van een oplossing. Deze vraag moet gekaderd worden in een breder verhaal van jeugdhulp.
 - Hierbij wordt aandacht gevraagd voor het expliciteren van de randvoorwaarden die samenhangen met bepaalde keuzes. Deze randvoorwaarden betreffen onder meer het aanbod en de gehanteerde exclusiecriteria binnen de private sector.

- Het voorzien van flexibiliteit in de werking van de gemeenschapsinstellingen (bij het uitwerken van de modules) is eveneens belangrijk opdat opnameplicht en afwezigheid van exclusiecriteria kan gegarandeerd blijven.

Een orthopsychiatrische unit binnen de setting van de gemeenschapsinstelling

Men is het er algemeen over eens dat er nood is aan een aanbod voor minderjarige delictplegers met psychiatrische problemen.

Jeugdrechters wijzen in dit verband op de mogelijkheid uit de Jeugdwet die voorziet in het overgaan tot een residentiële plaatsing in een gesloten afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst. Deze bepaling is echter tot op vandaag niet in werking getreden. Zij pleiten voor de inwerkingtreding ervan en voegen hier meteen aan toe dat eveneens een wettelijke basis moet gecreëerd worden dat hierbij geen akkoord van de betrokkene vereist is. Jeugdrechters zijn aan de andere kant ook voorstander van de uitbouw van een psychiatrische unit binnen de setting van de gemeenschapsinstelling.

Academici geven aan dat het voorzien van een gericht antwoord voor deze moeilijke doelgroep (aanwezigheid van psychiatrische problemen én gepleegde delicten) een organisatie impliceert die zowel 'high security' als 'high care' omvat. Het combineren van de expertise binnen psychiatrie, onder meer binnen de For-K, met de expertise binnen de gemeenschapsinstellingen is daarbij van belang. Ook het Kinderrechtencommissariaat vindt het van belang dat de nodige expertise gebundeld wordt opdat deze doelgroep de zorg zou ontvangen die nodig is. Exclusief de gemeenschapsinstelling laten instaan voor een aanbod voor deze doelgroep lijkt hen niet evident. Ook vanuit psychiatrische hoek is men vragende partij om samen naar oplossingen te zoeken en samen tot uitvoering te komen.

Het parket brengt in dat een gesloten orthopsychiatrische unit zowel voor MOF- als VOS-jongeren nodig kan zijn. Zij wijzen er op dat jongeren met een VOS-statuut evenzeer gevaarlijk en gewelddadig uit de hoek kunnen komen als jongeren met een MOF-statuut.

Academici wijzen er op dat, wanneer het jeugdbeschermingsrecht evolueert in de richting van een 'jeugdsanctierecht', de link naar ontoerekeningsvatbaarheid, zoals voorzien in artikel 71 van het Strafwetboek², moet gelegd worden. Deze bepaling is ook van toepassing voor minderjarigen volgens hen. Het voorzien in een 'verbeterde versie van internering' voor minderjarige delictplegers is binnen deze optiek mogelijks wenselijk. Ook vanuit het parket geeft men aan dat er voor MOF-jongeren aan een soort van internering voor minderjarigen kan gedacht worden. Academici stellen de vraag wat de relatie is tussen dergelijke orthopsychiatrische unit en het voorportaal binnen de gemeenschapsinstellingen. Het voorportaal betreft een vraag van zorginvulling. De jeugdrechter moet de duur van het verblijf vanuit 'nood aan beveiligde opvang' bepalen, maar hij moet eventueel tegelijk uitspraak doen over een zorgnood. Dit kan een spanning opleveren.

² Artikel 71 Strafwetboek: *'Er is geen misdrijf, wanneer de beschuldigde of de beklagde op het ogenblik van het feit in staat van krankzinnigheid was of wanneer hij gedwongen werd door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan'*.

Vanuit de For-K en jeugdpsychiatrie wordt erop gewezen dat een wettelijk kader voor dwangbehandeling op heden niet bestaat in België. Zij geven aan dat het medisch recht voorschrijft dat er steeds een akkoord moet zijn van de betrokkene. Zij zijn de mening toegedaan dat dit ook geldt voor minderjarigen die delicten plegen en voor wie de jeugdrechter een beslissing in deze zin wenst te nemen. Er wordt benadrukt dat de artikelen in de Jeugdwet m.b.t. geestelijke gezondheidszorg die tot op vandaag niet in werking zijn getreden, o.a. te maken heeft met het feit dat er geen medische aansluiting gevonden wordt, een gedwongen behandeling wettelijk niet kan (tenzij bepaalde uitzonderingen). Daarnaast wordt de bedenking geformuleerd dat uit het beschikbare wetenschappelijk onderzoek over de effecten van dwangbehandeling zou blijken dat de resultaten ervan pover zijn. Ambulante dwangbehandeling zou bovendien meer succes hebben dan residentiële dwangbehandeling. Ook het onderscheid beveiliging van de maatschappij vs. beveiliging van het individu is niet zo strikt te bepalen. Als voorbeeld wordt verwezen naar seksueel delinquenten welke vaak op dergelijke orthopsychiatrische units terechtkomen. Voor de dwangbehandeling van minderjarige seksuele daders ontbreken op heden de nodige wetenschappelijke en regelgevende kaders om goede zorg te kunnen garanderen en evalueren.

Alhoewel het optreden/de rol van de politie niet direct verbonden is met het besproken thema, wenst het parket uitdrukkelijk te signaleren dat het actief betrekken van de politie als actor in het traject jeugdrecht van groot belang is. Binnen de thematiek van vrijheidsberoving vormen zij de eerste schakel. Het niet of onvoldoende betrekken zou een gemiste kans zijn.

Besluit

- Er is nood aan een unit met een gesloten setting. Gesloten opvang komt ook voor minderjarigen met psychiatrische problemen en/of verstandelijke beperking in beeld.
- Voor wat betreft de omgang met en aanpak van deze groep van jongeren, moeten expertises gebundeld of inzetbaar gemaakt worden. Er is nood aan een combinatie van 'high security' en 'high care'.
- Er mag geen exclusie meer gehanteerd worden rond opname, maar de plaats van uitvoering is nog niet duidelijk: privaat – publiek – een mengvorm?
- Gedwongen behandeling is een wetenschappelijk vraagstuk en moet juridisch worden uitgeklaard.
- Het is nodig de link te leggen naar ontoerekeningsvatbaarheid. Het gepleegde delict wordt als kapstok gebruikt maar er is geen sprake van een 'sanctionerende' reactie. Er blijft in dezen wel sprake van beveiliging van de maatschappij en/of beveiliging van de persoon.

Uitbouw van een langdurig(er) aanbod voor veelplegers van ernstige delictplegers tot 23 jaar

Zowel jeugdrechters, jeugdadvocaten, academici als het Kinderrechtencommissariaat verwijzen uitdrukkelijk naar de samenhang tussen het voorzien van een langdurig aanbod voor minderjarige delictplegers tot 23 jaar en het thema van de 'uithandengeving'. Met uitzondering van het parket beschouwt men het voorzien in een langdurig aanbod als een alternatief voor het systeem van uithandengeving. Het parket geeft aan geen tegenstander te zijn van het ontwikkelen van een alternatief, maar beschouwt het wegvallen van uithandengeving niet als noodzakelijk.

Academici beschouwen het laten bestaan van uithandengeving als een uiting van het denken binnen het huidige, bestaande jeugdbeschermingskader en roepen op om na te denken over een nieuw en wenselijk kader. Een uitgebreid jeugdrecht tot de leeftijd van 23 jaar wordt hierbij door hen genoemd. Ook jeugdrechters zijn vragende partij om te voorzien in een jeugdrechtssysteem dat autonome maatregelen toelaat tot 23 jaar en niet enkel verlengingen. Er is nood aan een langdurig aanbod. Jeugdadvocaten sluiten zich aan bij de vraag om na te denken over een nieuw kader en wijzen op het belang van het ontwikkelen van een systeem dat alle minderjarigen beoogt.

Vanuit de gemeenschapsinstellingen wordt de vraag gesteld om de fundamenteen opnieuw te bekijken. Hoe kan worden ingegrepen op jeugdige leeftijd en wie moet deze opdracht opnemen? Zij verwijzen in dezen naar uithandengegeven jongeren die in het Vlaams detentiecentrum verblijven, naar uithandengegeven jongeren die in een gevangenis verblijven maar ondertussen na hun 18 jaar een nieuw delict hebben gepleegd en naar 'andere' -23-jarigen die in de gevangenis verblijven. Binnen deze drie groepen zijn er heel veel jongeren en jongvolwassenen die op jeugdige leeftijd een start hebben genomen binnen een delinquent parcours.

Het parket geeft aan dat vooral het hebben van een voldoende ingrijpende maatregel die effect resorteert, cruciaal is. Men is voorstander van het uitbouwen van een langdurig aanbod, maar ziet dit eerder als complementair met het verder laten bestaan van uithandengeving. Wanneer een zinvol alternatief voor uithandengeving voorzien wordt, verwacht het parket dat het gebruik van uithandengeving allicht nog sterker dan voorheen in aantal zal verminderen, mogelijks zal uitdoven. Een uithandengeving wordt immers in veel gevallen alleen uitgesproken omdat de jongere inmiddels meerderjarig is geworden en door de beperking van de ondertoezichtstelling tot twintig jaar geen of weinig 'sanctie' meer kan opgelegd worden.

Zowel jeugdpsychiaters als jeugdrechters wijzen op het belang van voldoende aandacht voor de overgang van minder- naar meerderjarigheid. Ook vanuit de geestelijke gezondheidszorg wordt aandacht gevraagd voor deze overgang(speriode).

Meerdere stakeholders wijzen erop dat het uitwerken van langduriger aanbod moet leiden tot de mogelijkheid om minderjarigen die veel en/of ernstige delicten plegen, een volwaardig, langdurig traject aan te bieden waarin een effectief programma aangeboden kan worden.

Besluit

- Er is een duidelijke vraag om overlappend aanbod op de grens tussen minder- en meerderjarigheid en Vlaamse en federale bevoegdheid juridisch uit te klaren. Deze overlap leidt tot problemen.
- Er is een duidelijke vraag om een langduriger aanbod te voorzien voor bepaalde jongeren. Het is hierbij belangrijk om uit te klaren wat als programma kan worden aangeboden, wat de inhoud van dit aanbod kan zijn.
- De uitbouw van een langduriger aanbod moet in verband gebracht worden met uithandengeving. Men ziet dit langduriger aanbod als alternatief voor uithandengeving.

Aspecten van organisatie van aanbod binnen de gemeenschapsinstellingen

Traject binnen ‘beveiligde opvang’

Het Kinderrechtencommissariaat brengt opnieuw aan dat het best is om het totale aanbod van de gemeenschapsinstellingen te categoriseren onder het gesloten aanbod maar wijst er hierbij uitdrukkelijk op om het gehanteerde opnamecriterium ‘nood aan beveiligde opvang’ meer te expliciteren en niet los te koppelen van het criterium ‘ernst van de feiten’. Jeugdrechters wijzen op het belang om het criterium ‘aanwijzing van schuld’ overeind te houden wanneer het om voorlopige maatregelen gaat. Ook het parket geeft aan dat het principe van het vermoeden van onschuld niet uit het oog mag verloren worden, zodat tijdens de voorlopige fase voldoende ernstige aanwijzingen van schuld aanwezig moeten zijn.

Vanuit Zorgnet-Icuro wordt ook aandacht gevraagd om niet enkel te focussen op nood aan beveiliging want anders verdwijnt het onderscheid met detentie. Minderjarigen hebben uiteenlopende noden en de doelstellingen van de gemeenschapsinstellingen moeten zich hier ruim genoeg op richten. Begeleiding is er hier een van.

Besluit

Eerder genomen besluiten binnen deze werkgroep worden hernomen en aangevuld.

- Ernst van de feiten weerhouden als criterium voor gesloten opvang naast nood aan beveiligde opvang.
- Geen opsplitsing voorzien van bescherming jongere en bescherming maatschappij. Aanbod gemeenschapsinstelling is gesloten aanbod.
- De randvoorwaarden expliciteren die samenhangen met bepaalde keuzes. Deze randvoorwaarden betreffen onder meer het aanbod en de gehanteerde exclusiecriteria binnen de private sector.
- Vraag naar een duidelijk jeugdrecht.

Toewijzing aan voorportaal als vast startonderdeel van aanbod binnen gemeenschapsinstellingen

In de differentiatienota wordt vooropgesteld dat elke jongere die door de jeugdrechter wordt doorverwezen naar het aanbod van de gemeenschapsinstelling voor een periode van uiterlijk één maand moet verblijven in een ‘centrum voor intake en oriëntatie’. Binnen een gesloten regime staat een multidisciplinaire screening en risicotaxatie in functie van het formuleren van een oriëntatievoorstel aan de jeugdrechter centraal.

Alhoewel geen enkele actor aangeeft zich niet te kunnen vinden in de uitbouw van een ‘voorportaal’, benadrukken heel wat actoren dat doorverwijzing naar het voorportaal geenszins als mechanisme mag gehanteerd worden. Jeugdrechters, jeugdadvocaten en het Kinderrechtencommissariaat wijzen in dit verband op de noodzaak dat er ‘ernstige aanwijzingen van schuld’ aanwezig moeten zijn vooraleer over te kunnen gaan tot een plaatsing in het voorportaal. Jeugdadvocaten voegen hieraan toe dat er ook nood aan beveiliging moet zijn en dat zelfs bij ernstige feiten opsluiting pas als ultieme remedie overwogen kan worden. Ook moet voor hen de persoonlijkheid van de minderjarige, naast de ernst van de feiten in dit verband mee in rekening gebracht worden.

Wat de te nemen beslissing betreft om een minderjarige al dan niet door te verwijzen naar het voorportaal, maakt het parket het onderscheid tussen jongeren die helemaal niet gekend zijn door hen en voor het eerst worden toegewezen aan een gemeenschapsinstelling, en jongeren die al voldoende gekend zijn zodat de functie van een oriëntatiecentrum minder relevant wordt.

De gemeenschapsinstellingen zelf onderscheiden enerzijds de vraag rond al dan niet nood aan beveiligde opvang en anderzijds de vraag rond een bredere bepaling van de noden van de jongere. Het zicht krijgen op de nood aan geslotenheid is daarbij een eerste prioriteit en hierover moet duidelijkheid verschaft worden binnen de voorziene termijn voor verblijf in het voorportaal. De tweede vraag naar 'wat is er nodig' moet niet per definitie binnen diezelfde termijn en volgens hen ook niet per se door het voorportaal beantwoord worden. Indien geslotenheid en beveiliging noodzakelijk blijken, zal de oriënterende opdracht verder opgenomen worden vanuit de setting van het voorportaal. Indien geslotenheid en beveiliging niet noodzakelijk blijken, moet de oriënterende opdracht door de toegangspoort uitgevoerd worden.

Zowel jeugdrechters, het Kinderrechtencommissariaat als de gemeenschapsinstellingen zelf wijzen op het belang van het voorzien van voldoende beschikbare alternatieven voor de vrijheidsberovende plaatsing in het voorportaal. Er wordt verwezen naar herstelgericht aanbod, huisarrest, probatie en elektronisch toezicht.

Voor wat de concrete positionering van het voorportaal betreft, en de verhouding tot andere diensten, worden meerdere suggesties en bedenkingen geformuleerd. Zorgnet-Icuro stelt zich vragen bij de positionering van dergelijk voorportaal binnen de setting van de gemeenschapsinstellingen zelf. Indiciestelling, oriëntatie, diagnose, ... moet gebeuren voor de uitspraak van de rechter gezien de noden immers de context van de noodzakelijke reactie bepalen. Bovendien zijn de noden GI-overstijgend. Idealiter wordt voor hen dergelijke oriënterende functie uitgebouwd los van de voorzieningen die instaan voor de uitvoering van een specifiek aanbod of minstens in één specifieke gemeenschapsinstelling. Dit vergroot de onafhankelijkheid. Zorgnet-Icuro stelt de vraag of men de functies 'oriëntatie' en 'verblijf' niet kan loskoppelen zodat er ook oriëntatie kan zijn, door een team, al dan niet gekoppeld aan verblijf? Dit maakt het volgens hen flexibeler inzetbaar in meerdere situaties. HCA wijst opnieuw op het belang van voldoende helderheid op het vlak van statuut en mandaat van enerzijds een oriëntatie i.f.v. VOS en anderzijds een oriëntatie i.f.v. MOF. Meerdere actoren wijzen op het belang van een goede afstemming tussen het voorportaal en de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening. De sociale dienst kan een belangrijke rol spelen in de continuïteit van het traject, in het bijzonder wanneer er zowel sprake is van hulp als van sanctie. Om deze brugfunctie te kunnen opnemen moet de sociale dienst van bij aanvang ingeschakeld en bij overleg betrokken worden. Voor wat de verhouding van het voorportaal tot de toegangspoort betreft, wordt door sommigen geopperd dat het voorportaal moet (kunnen) fungeren als 'Multidisciplinair Team' (MDT). De gemeenschapsinstellingen geven evenwel aan dat dergelijke rol enkel zinvol is in de mate dat er nood aan verdere beveiliging blijkt. Alleen in dat geval zou de gemeenschapsinstelling een voorstel kunnen formuleren over een concreet aanbod binnen de context van de gemeenschapsinstellingen.

Het Kinderrechtencommissariaat wijst erop dat het aangewezen lijkt om de termijn die de jongere in het voorportaal verblijft, te verrekenen bij het opleggen van een plaatsingsmaatregelmaatregel in de fase ten gronde.

Jeugdpsychiaters wijzen op het structureel probleem dat het onderzoek naar de feiten soms 1 jaar of (veel) langer kan duren, daar waar voor het oriëntatieonderzoek sprake is van een maand. Daarnaast wordt de aandacht erop gevestigd dat, wanneer men zou kunnen garanderen dat minderjarige delictplegers die naar het voorportaal werden doorverwezen binnen de termijn van een maand effectief een degelijk advies krijgen, dit mogelijks leidt tot de situatie dat men sneller onderzoek en advies kan garanderen dan voor minderjarigen die niet via het voorportaal passeren. Het parket geeft aan het legitiem te vinden dat gepoogd wordt zaken sneller af te handelen aangezien de minderjarige binnen het voorportaal van zijn vrijheid is beroofd. De gemeenschapsinstellingen onderschrijven deze bezorgdheden en vinden hierin een gegronde reden om de opdracht en taken van het voorportaal voldoende af te bakenen.

Voor wat de samenstelling van het voorportaal betreft, is men het erover eens dat multidisciplinariteit gegarandeerd moet worden. De betrokkenheid van jeugdpsychiatrische expertise moet hierbij minimaal voorzien worden.

Besluit

- Er worden geen tegenargumenten aangevoerd tegen de toewijzing aan een voorportaal maar er wordt wel gevraagd naar specificaties.
- Er zijn geen fundamentele bezwaren tegen het positioneren van een oriënterend voorportaal maar niet alle maatregelen moeten daar een aanvang kennen. Er moet omzichtig worden omgegaan met de toewijzing aan het voorportaal.
- Wanneer de jeugdrechter beslist tot gesloten opname in een gemeenschapsinstelling, bestaat er geen eensgezindheid over of elke jongere dan langs het voorportaal moet passeren of niet.
- Het voorportaal moet gekenmerkt worden door een multidisciplinaire werking welke moet resulteren in een onderbouwd verslag, rekening houdend met de gegevens waarover men op dat moment beschikt/kan beschikken.
- Wanneer na een verblijf in het voorportaal blijkt dat verder verblijf in gesloten opvang niet nodig is, wie moet dan adviseren over wat nodig is? Moet dit advies worden uitgebracht door het voorportaal dan wel door de intersectorale toegangspoort?
- Indien er ook nood is aan jeugdhulpverlening, moet er aandacht zijn voor de naadloosheid van het traject en voor verbinding tussen MOF en VOS. De sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulpverlening is daarbij een belangrijke schakel.
- Of het voorportaal moet worden gelijkgeschakeld met een multidisciplinair team (MDT) met hieraan gekoppeld alle gevolgen die er nu bestaan voor de reeds erkende MDT's, is een discussiepunt.
- De verhouding van het voorportaal met de sociale diensten gerechtelijke jeugdhulpverlening moet worden uitgeklaard en de werking ervan op elkaar afgestemd.
- De termijn die een jongere verbleef in het voorportaal moet in rekening worden gebracht wanneer een plaatsingsmaatregel wordt opgelegd.
- Er wordt gevraagd naar specificaties met betrekking tot plaatsing en verblijf in het voorportaal: rechtswaarborgen in de voorlopige fase, voldoende aanwijzing van schuld,...

Modulering van het aanbod binnen de gemeenschapsinstellingen

In de differentiatienota worden een aantal concrete modules naar voor geschoven. Het betreft het expliciteren van deelwerkingen binnen gesloten opvang met een specifiek programma en duur. In de differentiatienota worden volgende modules vooropgesteld: time-out (14-daags programma), begeleiding (programma van 3-6 maand) en behandeling (programma van 9 maand). Daarnaast wordt voorzien in een gespecialiseerd aanbod voor jongeren met complexe problemen en een 'orthopsychiatrische unit'. Binnen de conceptnota van de Vlaamse regering van 20 maart 2015 wordt een proportionele, duidelijke reactie ten aanzien van minderjarige delictplegers als een van de centrale uitgangspunten naar voor geschoven. De vraag wordt gesteld wat dit kan of moet betekenen voor de verdere uitwerking van de modulering van het aanbod binnen gesloten opvang.

Jeugdadvocaten geven aan voorstander te zijn van het linken van de duur van het verblijf in de gesloten opvang aan de ernst van het delict. Eerder dan dat er een aanbod is met uiteenlopende modules waaruit kan gekozen worden, moet het programma aangepast worden aan de opgelegde duur van het verblijf in gesloten opvang. Het is aan de jeugdrechter om deze duur te bepalen in functie van de ernst van het delict. Het Kinderrechtencommissariaat wijst erop dat het ook van belang is om de context in rekening te brengen waarin het delict gepleegd is.

Het parket onderschrijft dat de ernst van het gepleegde misdrijf een belangrijke overweging moet zijn bij de bepaling van duur en inhoud van het programma, maar geeft aan dat ook het gedrag dat de jongere stelt in de instelling en de medewerking die hij verleent aan het programma meegenomen moeten worden als criteria. Voor jeugdrechters zijn de in aanmerking te nemen criteria: ernst van de feiten, persoonlijkheid van de jongere en zijn leefmilieu. Dit laatste als mogelijks bepalende factor voor het inschatten van recidive.

Zorgnet-Icuro verwijst in deze naar de gedragsbepalende driehoek: mens – middel – milieu, of in dit geval feit – individu – milieu. Deze driehoek is zowel binnen opvoeding als geestelijke gezondheidszorg (forensische en verslaving) een gekend gegeven.

Diverse actoren wijzen op het belang van het onderscheid tussen de voorlopige fase en de fase ten gronde en problematiseren hierbij expliciet de spanning die aanwezig is tussen 'voorlopigheid' en 'de inhoud van de programma's'. Forensisch werken rond thema's als aandeel, slachtoffers, recidive,... is problematisch, zo niet onmogelijk, wanneer het onderzoek naar de feiten nog niet is afgerond en de schuld nog niet vaststaat, in het bijzonder wanneer jongeren de feiten manifest ontkennen.

Besluit

- Bij het moduleren van het aanbod van de gemeenschapsinstellingen wordt gewezen op een aantal belangrijke overwegingen:
 - De ernst van het delict is een belangrijk criterium voor het bepalen van het traject (de verschillende modules) dat de jongere binnen de gemeenschapsinstelling zal doorlopen en daarmee samenhangend de duur dat de jongere in principe in de gemeenschapsinstelling zal verblijven. Tegelijkertijd is ook de context waarin het delict werd gepleegd van belang, evenals persoonlijkheid, gedragsmatige ontwikkeling en totale evolutie van de jongere.
 - Er moet voorzien worden in rechtswaarborgen. Het aanbod van de gemeenschapsinstelling in de voorlopige fase en de fase ten gronde moet bekeken worden, en hierbij moet in het bijzonder rekening worden gehouden met het vermoeden

van onschuld in de voorlopige fase.

- Er moet verder nagedacht worden over hoe gewerkt kan worden in de voorlopige fase, binnen de context van de gemeenschapsinstelling, met een groep van jongeren die manifest de gepleegde delicten ontkennen

Aspecten van organisatie: aanbod GI – aanbod privaat

Gemeenschapsinstellingen - proeftuinen

Het aanbieden van sterk gestructureerde opvang en begeleiding is niet het exclusieve domein van de openbare gemeenschapsinstellingen. De vraag wordt gesteld naar de wenselijkheid en randvoorwaarden van het uitbouwen van gesloten opvang binnen de private sector.

Jeugdrechters staan sceptisch tegenover het uitbouwen van gesloten opvang binnen de private sector, en benadrukken daarbij dat het uitbouwen van een dergelijk alternatief de afbouw van de capaciteit binnen de gemeenschapsinstellingen moet voorafgaan.

Jeugdadvocaten en de afdeling gemeenschapsinstellingen wijzen erop dat geslotenheid op heden een overheids-exclusieve betreft. Het toevertrouwen van de uitvoering van opsluiting aan de private sector impliceert dan ook (grond)wetgevende initiatieven. Op heden is hiervoor geen wettelijke basis aanwezig. Zo hebben ook de huidige proeftuinen op heden nog steeds een voorlopig statuut.

Het Kinderrechtencommissariaat benadrukt dat, of de gesloten opvang nu wordt georganiseerd door de private dan wel de publieke sector, een aantal belangrijke rechtswaarborgen en kwaliteitseisen hoe dan ook gegarandeerd en opgevolgd moeten worden. Dezelfde rechtswaarborgen moeten van toepassing zijn in het gesloten kader voor VOS als in het gesloten kader voor MOF. In deze optiek wordt onder meer verwezen naar het belang van onafhankelijke inspectie, een uitgewerkt klachtrecht,...

Academici bevestigen de nood aan gesloten opvang en wijzen erop dat dergelijke gesloten opvang niet noodzakelijk in een private voorziening moet gebeuren. Wat problematisch is binnen de huidige publieke gemeenschapsinstellingen, is de vermenging van jongeren die omwille van bescherming en jongeren die omwille van sanctie aan de gemeenschapsinstelling werden toevertrouwd. Werken met afgescheiden leefgroepen of campussen kan hieraan tegemoet komen.

Jeugdpsychiaters herhalen de nood aan aandacht voor het onderscheid tussen enerzijds gesloten opvang en anderzijds gedwongen behandeling. Zorgnet-Icuro wijst erop dat de huidige For-K diensten niet beschouwd kunnen worden als gesloten aanbod. Wettelijk gezien bestaan er geen gesloten afdelingen in de geestelijke gezondheidszorg en een psychiatrisch probleem is geen gegronde reden om iemand van zijn vrijheid te beroven. Zorgnet-Icuro is van mening dat afstemming met het federale niveau noodzakelijk is in deze.

Men wijst opnieuw op de spraakverwarring die gepaard gaat met termen als gesloten en besloten. Er is nood aan helderheid rond wat dergelijke begrippen al dan niet omvatten.

Besluit

- Voor het aanbieden van geslotenheid in de private sector niet de term 'besloten' hanteren.
- Er is een reële nood aan gesloten aanbod voor VOS.
Wanneer we vinden dat er een gesloten aanbod moet komen voor VOS binnen de private voorzieningen, moeten we nagaan wat er legistisch moet gebeuren om dit mogelijk te maken.
Hiertoe is het noodzakelijk om uit te klaren of het gaat om vrijheidsberoving dan wel vrijheidsbeperking
- Binnen dergelijke vorm van geslotenheid moet zowel gezorgd worden voor het ondersteunen van de persoon als voor de ontwikkeling van de persoon.

Naadloos traject – simultaan/opeenvolgend inzetten van reacties van hulp – opvang – herstel - sanctie

Vanuit For-K wordt aangegeven dat het combineren van maatregelen op heden botst op heel wat problemen. Er zijn problemen op het vlak van bereikbaarheid, maar ook op het vlak van regelgeving en financiering. Zo bijvoorbeeld is het combineren van residentieel verblijf en dagbehandeling verslaving op heden niet mogelijk. Er wordt verwezen naar wetgeving die vandaag dergelijke flexibiliteit niet toelaat, daar waar combinatietrajecten dit vereisen.

Het vlot gelijktijdig en achtereenvolgens kunnen combineren van diverse (re)acties (hulp, sanctie, herstel) impliceert het werken met twee onderscheiden vorderingen die, afhankelijk van de situatie, al dan niet gelijktijdig genomen worden door het jeugdparket. Academici suggereren om te werken met een 'prioriteitsregel' tussen beide vorderingen. Door academici en het Kinderrechtencommissariaat wordt ook benadrukt dat sancties proportioneel en afgebakend moeten zijn, en dus op een (vooraf bepaald) moment moeten stoppen; het voorzien van trajecten mag dit niet in het gedrang mag brengen. Blijkt er op het einde van het traject toch nog nood aan een vervolg, dan moet men overschakelen op het aanbod van hulpverlening en dit volgens de daartoe voorziene werkwijze. Al is er bezorgdheid over voldoende snelheid op het vlak van besluitvorming en uitvoering, toch benadrukt men het belang om bij overgang van sanctie naar hulpverlening, eerst ten volle in te zetten op vrijwilligheid. Het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) heeft hier als gemandateerde voorziening een centrale en belangrijke taak. Wanneer nodig kan door het OCJ alsnog de stap naar het parket gezet worden.

Het parket wijst er op dat moet vermeden worden dat twee strikt gescheiden trajecten tot een procedureel kluwen leiden, waarbij minderjarige en ouders op verschillende data voor de jeugdrechter moeten verschijnen in het MOF- en VOS-dossier. Ook moet er over gewaakt worden dat er, ondanks aparte vorderingsgronden, proceseconomisch kan gehandeld worden en dat bijvoorbeeld beide vorderingen in één dagvaarding kunnen voorzien worden.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt uitdrukkelijk dat zorg en hulp de basis moet zijn van bij de start, ook binnen gemeenschapsinstellingen. Beveiligen alleen kan niet de optie zijn. Programma's en zorg rond bijvoorbeeld verslaving, 'Slachtoffer in Beeld', 'Dader In-zicht' moeten reeds binnen de context van de gemeenschapsinstelling binnen gebracht worden.

Diverse actoren benadrukken het belang van voldoende afstemming en verbinding wanneer sanctie en hulp gescheiden worden op systeemniveau. Binnen deze optiek benadrukt het parket het belang van de rol van de sociale diensten. De sociale dienst heeft volgens hen een belangrijke coördinerende taak en moet bij een cumulatieve inzet van maatregelen kort op de bal kunnen spelen. Er moet vermeden worden dat het OCJ dan nog zou moeten tussenkomen; geen kennis lopend jeugdrechtbankdossiers, andere consulent, ... Ook jeugdrechters geven aan dat het nog belangrijker wordt dat iemand het overzicht bewaart, in het bijzonder wanneer de hulp op vrijwillige basis georganiseerd wordt en de reactie op het delict op het gerechtelijke niveau. Een strikte scheiding tussen hulp/VOS en MOF is volgens hen bovendien niet steeds haalbaar, noch wenselijk.

Om van een MOF-vordering naadloos te kunnen overgaan naar een VOS-dossier, stelt het parket voor om een derde vorderingsgrond inzake VOS te voorzien, waarbij de jeugdrechter ineens gevat is.

Een naadloos traject realiseren dat bestaat uit een combinatie en/of opeenvolging van diverse onderdelen impliceert dat deze zoveel als mogelijk bij de aanvang van het traject samen met alle betrokkenen in beeld gebracht worden. Het betreft zowel duidelijkheid over wie de uitvoerder is van welk segment als over de duur van elk onderdeel van het traject. De oriëntatiefase bij de aanvang van het traject dient zoveel als mogelijk te leiden tot helderheid van de diverse componenten van het vooropgestelde traject. Het naadloos realiseren van het traject vooronderstelt dat proactief stappen gezet worden zodat de opeenvolgende aspecten kunnen aansluiten. Tijdige toeleiding naar en aansluiting op een concreet aanbod binnen een situatie van wachtlijsten biedt een belangrijke uitdaging. In dit verband wordt wel het belang van het onderscheid tussen de fasen aangegeven. Het is niet mogelijk om de duur van de voorlopige fase voorafgaandelijk te kennen maar je kan wel bepalen wanneer er moet worden herzien.

Jeugdadvocaten wijzen erop dat het van belang is om ook bij de overgang van het ene systeem (sanctie) naar het andere (hulp) voldoende aandacht te hebben voor de rechtswaarborgen, zo niet dreigt de hulpverlening als de verderzetting van de sanctie ervaren te worden door de jongere. Zij vinden ook dat bij dit schakelmoment een tegensprekelijk debat moet gevoerd worden. Jeugdpsychiaters en het Kinderrechtencommissariaat voegen hieraan toe dat de persoonlijke verschijning van de minderjarige bij de overgang van sanctie naar hulpverlening een plicht zou moeten zijn waar de jongeren en justitiële actoren niet onderuit mogen kunnen.

De HCA-vertegenwoordiger wijst op voorbije en lopende experimenten waarbij gesloten opvang en begeleiding gecombineerd wordt met herstelgericht aanbod, aangeboden door HCA-diensten. Deze experimenten (o.a. leergroepen van minderjarige daders rond slachtofferschap) combineren gesloten opvang en begeleiding vanuit de gemeenschapsinstelling met doelgerichte initiatieven rond dader-, slachtofferschap en herstel. Jeugdrechters bevestigen dat ze leerprojecten opleggen aan minderjarigen die in een gemeenschapsinstelling verblijven.

Academici wijzen erop dat het voorzien in de mogelijkheid om te cumuleren en te combineren de rechtswaarborg van de subsidiariteit niet in het gedrang mag brengen. Zo bijvoorbeeld moet steeds de voorkeur uitgaan naar het inzetten van het herstelgerichte aanbod van HCA-diensten op zich, los van gesloten opvang / een plaatsing. Op de vraag van academici of er een delictspecifiek aanbod bestaat binnen de private voorzieningen, wordt door Zorgnet-Icuro positief geantwoord. Zij geven aan dat dit het geval is binnen de geestelijke gezondheidszorg, forensische teams (bv. seksueel delinquenten en gedetineerden) en de verslavingszorg. Al wijzen zij er op dat hier ook nog wel

andere focussen meespelen. Door het parket wordt er gewezen op het vermoeden van onschuld waarbij het onderscheid tussen voorlopige maatregelen en maatregelen ten gronde bij een MOF belangrijk is.

Diverse actoren geven aan dat het time-outaanbod binnen de gemeenschapsinstelling zich uitdrukkelijk binnen een VOS-kader situeert. In de mate dat geopteerd wordt voor het exclusief voorbehouden van MOF binnen de gemeenschapsinstelling, is het aanhouden van dergelijk aanbod binnen deze setting moeilijk te verantwoorden. Men wijst erop dat wanneer uitvoering van dergelijke time-out niet meer mogelijk zou zijn binnen de gemeenschapsinstellingen, men zal moeten voorzien in een overgangperiode om over te gaan naar de nieuwe situatie.

De jeugdrechters geven aan dat het op heden niet mogelijk is om een time-out binnen de setting van een gemeenschapsinstelling op te leggen voor jongeren die thuis verblijven. Er wordt door hen geopperd dat het inzetten van de gemeenschapsinstelling voor een korte periode heel zinvol kan zijn, bijvoorbeeld bij het niet naleven van opgelegde voorwaarden.

Het Kinderrechtencommissariaat benadrukt dat een time-out binnen de setting van de gemeenschapsinstelling evenzeer vrijheidsberoving betreft waarbij het ook heel belangrijk is te vermijden dat dergelijk aanbod te snel ingezet wordt. Het steeds garanderen dat de beslissing van dergelijke time-out door een jeugdrechter genomen moet worden, én het voorzien van voldoende, minder ingrijpende time-outmogelijkheden binnen het privaat aanbod, zijn van belang binnen deze optiek.

Besluit

- Beide vorderingen (MOF en VOS) zijn van bij het begin in beeld
OF
- Er wordt gestart vanuit MOF en gaandeweg blijkt dat er hulpverlening nodig is, al dan niet omwille van VOS: bijkomende vordering.
- Bij het hanteren van een dubbel systeem (MOF en VOS) moet je waarborgen voorzien opdat de overgang op een kwaliteitsvolle en gedegen manier gebeurt.
- Bepalen van een prioriteitsregel tussen de twee 2 .
- De time-outmogelijkheid in een gemeenschapsinstelling moet (her)bekeken worden en desgevallend wettelijk verankerd worden.
- De mogelijkheid moet voorzien worden om programma's binnen de context van gesloten opvang te combineren met een individueel uitgetekend vervolgtraject.

2.Uithandengeving en detentiecentra

Alternatieven voor uithandengeving en nood aan uitbouw specifiek aanbod minderjarige veelplegers

Zowel het Kinderrechtencommissariaat, jeugdadvocaten als academici geven uitdrukkelijk aan dat het systeem van uithandengeving voor hen geen plaats heeft in een coherent en integratief jeugdrecht, een jeugdrecht dat gericht is op alle jongeren die delicten plegen voor de leeftijd van 18 jaar.

Jeugdadvocaten stellen dat er ook voor de groep van jongeren waarvoor uithandengeving in beeld komt, voorzien moet worden in een manier om te kunnen reageren binnen het nieuwe jeugdrecht. Indien er op heden geen of onvoldoende antwoord bestaat voor deze doelgroep, dan moeten we dit bedenken. Hierbij verwijzen jeugdadvocaten expliciet naar de niet in werking getreden bepalingen uit de Jeugdwet die voorzien in interventies tot de leeftijd van 23 jaar. Jeugdadvocaten onderkennen de nood aan nieuwe maatregelen maar nemen uitdrukkelijk afstand van uithandengeving. Zij verwijzen expliciet naar VUB-onderzoek met betrekking tot de uithandengeving en de effecten hiervan op de jongere. In dit onderzoek zou o.m. aangetoond zijn dat het systeem niet goed werkt, niet effectief is en dat recidivegevaar wordt ontwikkeld. Jeugdadvocaten benadrukken geen tegenstander te zijn van het voorzien in sancties voor deze doelgroep, waarbij ook opsluiting in een gespecialiseerde instelling een onderdeel kan uitmaken van de reactie, maar er moet wel met hen gewerkt worden.

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich volledig vinden in het standpunt zoals dat door de jeugdadvocaten werd ingenomen en sluit zich aan bij hun overwegingen. Vanuit het Kinderrechtencommissariaat wordt nog bijzondere aandacht gevraagd voor de uitvoering en wordt er met nadruk op gewezen dat een alternatief werkbaar en in uitvoering moet zijn vooraleer uithandengeving effectief kan worden afgeschaft. Zij pleiten met aandrang een versnelde afbouw van de uithandengeving.

Ook academici volgen het standpunt zoals geformuleerd door de jeugdadvocaten. Ze spreken zich uitdrukkelijk uit voor de afschaffing van de uithandengeving. Academici vinden het principieel vreemd dat bij de denkoefening over de uitbouw van een nieuw jeugdrecht meteen zou worden aangegeven wanneer dat rechtssysteem toch niet zou moeten gelden. Een nieuw en onderbouwd systeem moet antwoord bieden op alle situaties. De redenen die academici aanbrengen om de uithandengeving af te schaffen zijn van verschillende aard. Net als door de jeugdadvocaten verwijzen academici naar onderzoek over effecten van uithandengeving dat zou uitwijzen dat het systeem ook ingezet wordt voor first-offenders en bij vermogensdelicten, dat het vaak wordt ingezet bij gebrek aan alternatief, dat het niet-helpend is en dat er geen indicaties zijn dat dergelijke trajecten nadien leiden tot een minder problematische situatie. In 2006 waren budgettaire overwegingen van belang bij het behouden van het systeem van uithandengeving maar aangezien Vlaanderen na de zesde Staatshervorming in principe verantwoordelijk is voor deze groep tot de leeftijd van 23 jaar, houdt deze financiële overweging niet langer stand. Evenmin kunnen academici zich vinden in het argument van uithandengeving als signaalfunctie naar het beleid om aan te geven dat het bestaande aanbod onvoldoende adequaat is. Voor hen gaat het hierbij om een signaalfunctie ten koste van individuele dossiers, individuele jongeren. Ook de impact van het woord 'uithandengeving' is groot.

Eerder dan een jongere 'uit handen' te geven, moeten we de jongere/de situatie 'in handen' nemen. De beslissing tot het uithandengeven leidt bovendien tot maandenlange discussies over de vraag welk systeem toegepast zal moeten worden en deze verloren energie zou beter geïnvesteerd worden in het zoeken naar oplossingen. Het is niet enkel de jongere die dit ganse proces moet doorstaan, maar ook het slachtoffer en de ouders. Academics verwijzen in hun pleidooi voor de afschaffing van de uithandengeving ook naar de uitdrukkelijke en herhaalde afkeuring door het Comité voor de Rechten van het Kind. Tot slot wordt gesteld dat uit 'Rapport 5 van de 'Omgevingsanalyse Vlaams Jeugdrecht' (jeugdrechtssystemen in vergelijking) blijkt dat in diverse landen wel degelijk zonder dergelijk systeem gewerkt wordt. Als voorbeelden worden Duitsland, Noord-Ierland en Oostenrijk gegeven. Academics zijn het eens met het Kinderrechtencommissariaat dat de afschaffing van de uithandengeving niet eerder toepassing kan vinden dan vanaf het moment dat er effectieve alternatieven in het jeugdrecht zelf zijn ingebouwd en ter beschikking staan. Als mogelijk alternatief wijzen academics op de mogelijkheden die het opleggen van reacties tot de leeftijd van 23 jaar bieden. Zij voegen hier echter meteen aan toe dat de verlening tot 23 jaar voor de allerzwaarste delicten mogelijks niet voldoende is. Voor die delicten kan gedacht worden aan sancties tot maximaal 10 jaar, uitgesproken door een kamer samengesteld uit drie rechters.

Het parket pleit expliciet voor zinvolle mogelijkheden die toelaten om tot bepaalde jongeren door te dringen en voldoende aanklappend met hen te kunnen werken. Het is voorstander van het uitbouwen van een langdurig aanbod. Ook de mogelijkheid om maatregelen of ondertoezichtstelling te voorzien tot 23 jaar in dit kader lijkt zinvol. Dergelijk alternatief van een langdurig aanbod betekent voor het parket evenwel niet dat het systeem van de uithandengeving op vandaag moet verdwijnen. In de mate dat er een volwaardig alternatief voorhanden is, zal het gebruik van het systeem van de uithandengeving vanzelf dalen meent het parket. In een aantal gevallen zien zij het opstarten van een procedure van uithandengeving naar de jongere toe als een soort oranje knipperlicht dat aan een jongere het ultieme sein kan geven om zich alsnog te herpakken en werk te maken van gedragsverbetering. Zolang we echter willen blijven vasthouden aan de jeugdbescherming, waarmee we een witte vlek zijn binnen Europa, is er nood aan het systeem van uithandengeving. De uithandengeving is het antwoord op de door een aangestelde jeugdpsychiater vastgestelde onbehandelbaarheid van bepaalde jongeren binnen het jeugdbeschermingsrecht zegt het parket. Dergelijke jongeren horen volgens hen dan ook niet meer thuis in jeugdinstellingen waar zij de plaats innemen van jongeren die hier wel baat bij kunnen hebben. Het gaat hier volgens hen niet over de ernst van de feiten maar over de waarachtigheid en de maturiteit van de persoon van de jongere. Het parket gaat uitdrukkelijk niet akkoord met de resultaten van de VUB-studie waarnaar jeugdadvocaten en academics teruggrijpen. Concluderen dat het systeem van uithandengeving niet goed is omdat het geen goede resultaten kan voorleggen lijkt voor het parket eerder logisch aangezien het net over veelplegers gaat, waarbij goede resultaten sowieso helemaal niet evident of waarschijnlijk zijn. Gezien het regeerakkoord, waarin men vertrekt van het behoud van het systeem van uithandengeving, wil men vanuit het parket wel mee nadenken over hoe dit systeem kan hervormd worden als het effectief zou blijven bestaan. Op heden is de procedure tijdrovend, gaat er veel energie verloren en duurt het lang eer er tot een conclusie gekomen wordt. Vaak is een jongere al meerderjarig tegen dat het voorkomt en zijn er al nieuwe feiten gepleegd. Dit leidt tot 'opslorping' van de feiten die voor de leeftijd van 18 jaar zijn gepleegd en zo komt alles voor de correctionele rechtbank. Er is nood aan een gestroomlijnde procedure. Vanuit het parket suggereert men de aanpassing van de ophijsting van de feiten die in aanmerking komen voor uithandengeving. Zo zou de

lijst van misdrijven best worden aangevuld met georganiseerde drugsmisdrijven, terreur misdrijven en alle feiten van diefstal met geweld en afpersing, ongeacht het bestaan van de verzwarende omstandigheden van artikel 471 tot 475 van het Strafwetboek.

Voor het parket is het belangrijk dat het Belgische jeugdrecht voldoende strafrechtelijke componenten behoudt om vervolgingen en internationale samenwerking in strafzaken mogelijk te maken, bijvoorbeeld in een context van terrorisme of van rondtrekkende dadergroeperingen waarbij ook minderjarige verdachten betrokken zijn. Indien een risico op effectieve bestraffing in ons jeugdrecht compleet achterwege zou blijven, loopt volgens het parket ons land eerder het risico om daders aan te trekken vanuit het buitenland.

Vanuit For-K wordt gepleit om voldoende aandacht te besteden aan wat we nodig hebben als valabel alternatief voor deze doelgroep. Daarnaast wordt erop gewezen dat er op vandaag gebruik gemaakt wordt van het systeem van uithandengeving om internering mogelijk te maken en zodoende jongeren kansen te geven op goede zorg, weliswaar binnen het systeem voor volwassenen. Wanneer uithandengeving afgeschaft zou worden, zal hiervoor een oplossing moeten voorzien worden.

Vanuit de afdeling gemeenschapsinstellingen wordt aandacht gevraagd voor de huidige situatie waarbij een 10-tal jongvolwassenen verblijven in Tongeren, daar waar er \pm 1500 jongvolwassenen tussen de 18 en 23 jaar verblijven in de gevangnissen. Het gevaar bestaat dat deze kleine groep van uithandengegeven jongeren die in een Vlaams detentiecentrum verblijven, de facto minder kansen krijgen rond re-integratie dan dat het geval is voor de 1500 jongvolwassenen in de gevangnissen. Vanuit deze realiteit wordt gepleit voor het organiseren van alternatieven, voor afschaffing van uithandengeving in zijn huidige vorm en wordt aandacht gevraagd voor het leggen van linken met het gevangeniswezen voor jongvolwassenen. Zorgnet-Icuro onderschrijft dit niet en is van mening dat de kansen van jonge gedetineerden veel minimaler zijn dan van de groep uithandengegeven jongeren in het Vlaams detentiecentrum. In dergelijk detentiecentrum is er nog zorgomkadering waar dit binnen het gevangeniswezen quasi nihil is volgens hen.

Besluit

- Er is een consensus over het afschaffen van uithandengeving op voorwaarde dat en pas op het moment dat er adequate alternatieven mogelijk worden gemaakt.
- Een voorbehoud wordt gemaakt door het parket. Het betreft een heel beperkte doelgroep waarvoor absolute garanties inzake maatregelen onder het jeugdrecht worden gevraagd vooraleer over afschaffing van uithandengeving kan worden gepraat.
- Men vraagt het mogelijk maken van maatregelen tot 23 jaar. De mogelijkheid tot opsluiting zit hierin vervat.
- Men suggereert om voor een zeer beperkte doelgroep nog een stap verder te gaan: de optie van een uitgebreide jeugdrechtbank of bijzondere kamer met drie rechters die over de mogelijkheid beschikt om langere sancties uit te spreken (bv. tot 10 jaar).

Aanpassingen aan 'Uithandengeving'

Dit onderdeel werd door de werkgroep niet behandeld. Men geeft aan dat dit het ganse pleidooi voor afschaffing van de uithandengeving zou ondergraven.

Het parket vestigde reeds de aandacht op de noodzakelijke aanpassingen aan de uithandengeving, indien deze wordt behouden (cf. supra).

Standpunten jongeren en ouders

Standpunten jongeren

De jeugdrechtbank

- ☹️ “Ik had het gevoel dat de jeugdrechter al een beslissing had gemaakt voor de zitting”.
- ☹️ “Voor de jeugdrechter verschijnen gaf te veel stress, waardoor ik niet kon zeggen wat ik wou”.
- ☹️ “Mijn jeugdrechter is goed want hij durfde aan mijn ouders duidelijk maken dat een kind belangrijk is en dat ze voor me moesten zorgen”.
- ☹️ “Mijn jeugdrechter nam het niet genoeg voor mij op, ik wou graag mijn zussen zien en hij heeft dit niet geregeld omdat mijn mama dat niet wou”.
- ☹️ “De brieven van de rechtbank heb ik nooit gelezen want ik begreep ze niet”.
- ☹️ “Er zou meer rekening moeten gehouden worden met de plaats waar jongeren opgroeien”.

Rechters zouden meer met kinderen en jongeren meten praten omdat alleen zij weten hoe hun omgeving eruit ziet en hoe hun leven is. Het zou beter zijn als rechters met jongeren aan tafel zitten van persoon tot persoon. Dat maakt het veel persoonlijker en dan kunnen ze jongeren beter begrijpen.

Over het rekening houden met de leeftijd en de context, is discussie over. Achtergrond/opvoeding en andere zaken mogen niet als excuus gebruikt worden. Andere jongeren vinden wel dat context in rekening mag worden gebracht. Omdat soms een slechte omgeving of het gebrek aan opvoeding of aandacht er voor zorgt dat je feiten gaat plegen.

Straf of preventie!

Iedereen is het erover eens dat er een gevolg moet komen wanneer jongeren iets ‘uitsteken’.

Preventief werken wordt ook aangeraden zoals straatjongeren op een nuttige manier hun tijd laten invullen. Inspelen op jongeren hun talenten, kijken wat er leeft op straat. Actief preventie doen. Jongeren van straat halen, en op een zinvolle manier hun tijd invullen Jongeren proberen om terug op school te krijgen en niet altijd afwijzen. Werken met scholen om jongeren te integreren en niet altijd jongeren weigeren en buiten zetten. Jongeren zijn kwetsbaar en beïnvloedbaar, wanneer ze buiten worden gezet ervaren ze dat als een afwijzing waardoor ze hun vertrouwen verliezen in het ‘systeem’ en gaan rebelleren vb spijbelen, rondhangen,... Op straat worden ze vaak wel aanvaard waardoor ze liever tijd daar doorbrengen in plaats van op school. Op straat zijn er veel slechte invloeden.

In voorzieningen worden jongeren te vaak doorverwezen. Veelvuldig veranderen van omgeving geeft jongeren een onveilige gevoel en geen stabiliteit. Wat op die leeftijd net belangrijk is. Fouten mogen maken en toch niet afgewezen worden is belangrijk in de ontwikkeling van jongeren. Daarom pleiten

jongeren ervoor om dat voorziening jongeren accepteren zoals ze zijn en een langdurig engagement aangaan met hen. Probeer gesloten opvang alleen toe te passen wanneer ze er van overtuigd zijn dat het de jongere vooruit helpt. Vastzitten helpt niet altijd. Je voelt je crimineel, achteraf beseft je pas dat dat niet zo is, maar dan is het vaak te laat.

Alternatieve sancties worden gepromoot. Zoals staptochten naar het buitenland, cursus zoals rots en water, vrijwilligerswerk. Als er een straf wordt uitgesproken stellen jongeren voor om de straf in samenspraak te doen. Jongeren vinden het belangrijk dat er een link is tussen de straf en de feiten die gepleegd zijn. Voorbeeld een jongere die een handtas van een bejaarde steelt moet vrijwilligerswerk doen in een rusthuis. Zo lijkt de straf zivol.

Bij weglopen heeft het niet veel zin om jongeren vast te zetten omdat je dan als je vrij bent te veel gaat profiteren van die vrijheid en wil inhalen wat je allemaal gemist hebt. Het frustreert de jongeren ook dat bij weglopen niet wordt gezocht naar waarom jongeren dat doen en wat zou maken dat ze dat niet meer zouden doen.

De stap van een gesloten instelling naar vrijheid is veel te groot dat moet stap voor stap gaan. Je valt veel sneller dan je kan klimmen.

Gesloten opvang

- 🗨️ "Bij aankomst werd ik naakt gefouilleerd en kreeg ik een cel toegewezen, precies een gevangene was ik".
- 🗨️ "Ik had als 14-jarige het gevoel dat ik in een gevangenis was beland. Welkom in uw nieuwe thuis was het eerste dat een medewerker zei. Ik probeerde te slapen maar om het uur ging het licht aan 's nachts. Ik deed mijn deken over mijn hoofd en ineens stonden er cipiers aan bed om te zeggen dat dit niet mocht. Veel slapeloze nachten heb ik daar gehad".
- 🗨️ "Nummer 36 mag naar voren komen om sigaret te krijgen zo worden jongeren daar aangesproken".
- 🗨️ "Ik mocht om medische redenen niet sporten en werd in Beernem toch verplicht om aan de sportactiviteiten mee te doen. Daar heb ik afgezien".

Jongeren die iets meemaken hebben vertrouwen en veiligheid nodig. Dit is nu niet bij gesloten voorzieningen je wordt verhoord, geboeid en omringd door mensen die u constant negatief benaderen. De eerste ervaring met gesloten opvang is echt een schok en angstaanjagend. Je moet een uniform dragen en als je niet luistert moet je naar de isoleercel of het 'cachot'.

Eerste ervaring een shock en angstaanjagend, bv. naakt fouilleren in een cel. Je krijgt een heel strak schema en weinig ruimte om iets anders te doen, waardoor je voeling met jezelf verliest. Begeleiders geven het gevoel dat ze zich beter voelen dan de jongeren en dagen hen uit. Nadien vragen ze versterking om je in de isoleercel te steken. Je krijgt het gevoel dat je geen eigen mening mag hebben. Machtsvertoon van begeleiders zo komt dit over bij jongeren. Weinig gevoel van ruimte. Vastgebonden met psycholoog praten. Je hebt al snel het gevoel dat je geen kind of jongere meer bent. Je hebt het idee dat je een nummer bent want zo wordt je ook aangesproken.

Er zijn een paar goede begeleiders geweest. Bv. eentje heeft keepertraining gekregen van een begeleider. Een andere jongere kreeg 250 euro om te gaan shoppen omdat hij zijn eigen kledij niet meegekregen heeft. Zo een voorvallen maken dat de jongeren terug vertrouwen krijgen in de hulpverlening.

Hoe dan wel?

👤 **Personeel:** mensen met een verleden die ook al iets hebben meegemaakt, omdat de leefwerelden soms te ver van elkaar liggen en geeft ook hoop dat mensen met een ervaring ook aan de slag kunnen. En ook meer van zichzelf tonen de begeleiders. Meer diversiteit in de begeleiders multiculturaliteit. Therapeuten zijn nodig, maar moet in vrijwilligheid. Begeleiders moeten ruimte maken om jongeren te leren kennen. Personeel moet opgeleid zijn en ervaring hebben. Slim ,aandachtig, lief, groepsgevoel, humoristisch.

Jongeren vinden de mensen die werken in een voorziening belangrijk. Hierbij benadrukken ze het belang van multiculturaliteit, echtheid en zelf een ervaring hebben in de jeugdhulp. Jongeren willen meer ervaringsdeskundigen omdat zij de jongere beter begrijpen en weten wat je meemaakt. Ze kunnen ook hoop geven omdat ze een positief rolmodel zijn voor de jongeren.

👤 **Dagindeling:** Bij de dagindeling is sowieso school belangrijk. Jongeren zoveel mogelijk in hun omgeving van school houden zodat ze niet geïsoleerd worden en ook nog in contact staan met hun positief netwerk. Nadien gaan ze toch terug en moeten ze ook leren omgaan met dat netwerk. Bij vrijetijd activiteiten moet de nadruk liggen op het ontwikkelen van talenten en hierbij de buurt inschakelen: bv. iemand houdt van paardrijden dus op zoek gaan naar een manège in de buurt. Strikte regels mogen wel maar er moet ruimte zijn voor onderhandelen.

👤 **Contact met buitenwereld:** Contact met de buitenwereld is een must zodat je ook goede invloeden en steun van buitenaf krijgt. Van binnen krijg je vaak slechte invloeden. Bellen met buitenwereld en internet onder controle zijn noodzakelijk.

👤 **Sfeer en inrichting:** familiaal en gezellig. Snoezelruimte, leuke activiteiten doen, een ruimte buiten. Geen uithangbord aan de voordeur.

👤 **Nazorg:** uitzoeken wat het beste is, ouders of niet? Afbouwen geleidelijk aan, niet van de ene dag op de andere terug 'vrij' zonder opvolging.

Standpunten ouders

Voor MOF en VOS of exclusief voor MOF + enkel gesloten vs. open en gesloten aanbod + voorportaal

Op vandaag worden zowel jongeren met een verontrustende opvoedings- of leefsituatie (VOS) als jongeren die ervan verdacht worden een misdrijf gepleegd te hebben geplaatst in de gemeenschapsinstellingen. Willen we dit blijven zo invullen? In gescheiden leefgroepen of mogen ze samen in een leefgroep zitten?

Willen we de gemeenschapsinstelling enkel gebruiken voor minderjarigen die ervan verdacht worden een misdrijf gepleegd te hebben? (En wanneer gesloten opvang nodig is voor jongeren in een VOS moet dat elders gebeuren).

Op vandaag bestaan er 'open' plaatsen in de gemeenschapsinstelling en 'gesloten' plaatsen in de Gemeenschapsinstelling. Sommigen geven aan dat een plaatsing in een gemeenschapsinstelling sowieso sterk gesloten is, en dat het dan ook beter is vanaf heden dat ook zo te benoemen. Een plaatsing in de gemeenschapsinstelling = gesloten opvang. Akkoord? Of niet? Waarom?

Men denkt eraan om, wanneer de jeugdrechter een jongere wil plaatsen die verdacht wordt van het plegen van een ernstig delict, altijd eerst naar een 'voorportaal' te sturen. Dat is een instelling waar men in de eerste maand probeert een beter zicht te krijgen op wat er is gebeurd, wie die jongere is en wat het best zou gebeuren. Dat kan gaan over een plaatsing in een gemeenschapsinstelling voor een bepaald programma of een andere reactie buiten de gemeenschapsinstelling. Wat vinden jullie hiervan? Is dat nodig voor alle jongeren of niet? Waarom wel/niet?

BESLUIT

- Gesloten gemeenschapsinstellingen zijn een uiterste: 'last resort', 'ultieme remedie'.
- Gesloten opvang, gesloten plaatsing in een gemeenschapsinstelling heeft een ingrijpend karakter. Hierbij moet aandacht zijn voor de jongere en zijn context. Kijken naar de vraag: 'Wat neem je weg van de jongere'?
- Cruciaal in het beantwoorden van al deze vragen is wat een GI zal aanbieden! Moet ook hulpverlening zijn.
- Wat weerhouden als kwalificatie voor MOF? (niet alles en niet iedereen moet naar GI)
- VOS is geen goede term: wekt de indruk dat ouders het niet goed doen/hebben gedaan in de opvoeding. Stigmatiserend.
Voorstel nieuwe term '**VLS**' = Verontrustende LEEFSITUATIE.
- Grotere duidelijkheid MOF/VOS (VLS): geen mix van de beide groepen. Ouders pleiten voor een gescheiden spoor.
- Als we gaan voor een splitsing (gescheiden spoor), welk aanbod ga je dan inzetten?
- Bij MOF → sterk inzetten op de zes componenten: verantwoordelijkheid, hulpverlening (pedagogische), herstel, re-integratie, zingeving en drijfveer.
- Bij VOS (VLS) → de beschermende component staat centraal: kijken wat de jongere nodig heeft. Geslotenheid kan nodig zijn maar hoeft niet per definitie in een

gemeenschapsinstelling te zijn. GI of gesloten opvang als 'last resort'.

- Gesloten VOS (VLS) als bescherming: jongere weg uit het leefmilieu om hem/haar te beschermen.
- Gesloten opvang heeft een dubbele werking: jongeren kunnen niet naar buiten maar 'anderen' kunnen niet naar binnen.

- Open en gesloten definiëren.
- Geen duidelijke antwoorden mogelijk zolang men geen zicht heeft op het effectieve aanbod van deze instellingen.
- Open vs. gesloten is een relatieve discussie: er zijn private voorzieningen die ook zeer gesloten zijn. Jongeren geraken niet zomaar buiten, anderen komen ze niet zomaar in.
- Ontwikkel een duidelijke leidraad voor MOF en VOS (VLS).
- Bereid jongeren voor op een terugkeer naar huis, een vervolg in hun traject ... re-integratie.
- Het netwerk mee laten bepalen wat nodig is: duurzaamheid. Op zoek gaan naar duurzame oplossingen.

- Het voorportaal is belangrijk om te gaan kijken wat er nodig is.
 - Hierbij moet de context actief betrokken worden. Context betrekken vs. de context moet mee kunnen bepalen wat nodig is.
 - Verken de problematiek bij jongere en context.
 - Zorg voor voldoende alternatieven.
- De geslotenheid van het voorportaal is belangrijk. Dat op zich is belangrijk.
- Vanuit het voorportaal geen automatisme installeren van steeds gesloten vervolg. Er moet vanuit het voorportaal ook iets anders kunnen beslist worden.
- Aandacht hebben voor de kwaliteit van wat wordt aangeboden en de effectieve werking:
- Evalueer de gesloten instellingen (gemeenschapsinstellingen, Everberg, ...!

Leeftijdsgrens aanbod gemeenschapsinstelling veralgemeend verhogen tot 14 jaar

Op vandaag is het mogelijk dat jongeren vanaf 12 jaar terechtkomen in de gemeenschapsinstelling (open plaatsing, time-out, jongeren die zeer zware feiten plegen tussen de leeftijd van 12-14 jaar kunnen zelfs 'gesloten' geplaatst worden ...) Gezien een plaatsing in een gemeenschapsinstelling heel ingrijpend is, pleiten sommigen ervoor om een plaatsing in een gemeenschapsinstelling pas mogelijk te maken vanaf de leeftijd van 14 jaar. Akkoord of niet? Waarom?

BESLUIT

- Het opleggen van een leeftijd als grens is (altijd) moeilijk.
- Niet veralgemenen naar 14 jaar. Er worden elders ook koppelingen gemaakt met de leeftijd van 12 jaar (jongeren vanaf de leeftijd bepaalde rechten).
- Rekening houden met de concrete omstandigheden m.b.t. een jongere.
- Bij 12 tot 14-jarigen de koppeling maken met het voorportaal: die leeftijdsgroep moet altijd langs het voorportaal passeren. WAAROM – vraag voorzien van een antwoord.
- Ongeacht de leeftijd, altijd langs het voorportaal wanneer het de eerste keer is dat er

gereageerd wordt op het plegen van een delict.

- Zorgvuldige afweging of het nodig is bij verschillende, snel op elkaar volgende plaatsingen. Zijn er aanwijzingen die maken dat er mogelijk andere omstandigheden (mee)spelen?

Algemene opnameplicht vs. exclusiecriteria

Moeten alle jongeren binnen bepaalde leeftijdsgrenzen kunnen geplaatst worden in de gemeenschapsinstelling wanneer ze bv. een bepaald feit pleegden, of zijn er groepen waarvoor een andere plaats/reactie meer nodig is (verstandelijk beperkte jongere die een misdrijf pleegt, jongere met ernstige psychische problemen die ene misdrijf pleegt)?

Indien men pleit voor een andere plaats, welke plaats dan? Waaraan moet die plaats voldoen?

BESLUIT

- Waar jongeren met een bepaalde problematiek ook terechtkomen, je hebt het juiste personeelskader nodig. Mensen die zijn opgeleid om met deze jongeren te werken. Gespecialiseerde hulp.
- Wil je/ga je dit voorzien in een gemeenschapsinstelling?
- Je kan jongeren met een verstandelijke beperking of een ernstig psychisch probleem niet samen zetten met jongeren die hieraan niet lijden.
- TOEREKENINGSVATBAARHEID?
- GES+ is een moeilijke categorie binnen een gemeenschapsinstelling. Hier iets anders voor voorzien.
- ER MOET ERGENS iets voorzien worden voor de jongeren: waar kan dat gegarandeerd worden die noodzakelijke uitvoering?
- Deze jongeren hebben een probleem met de buitenwereld, met in de buitenwereld leven - er deel van uitmaken.

Uithandengeving en detentiecentra + uitbouw van een langdurig(er) aanbod voor veelplegers van ernstige delicten tot 23 jaar

De Vlaamse regering heeft, voor de start van het debat al aangegeven dat de meerderheidspartijen akkoord zijn over het behoud van uithandengeving. Dat is een systeem waarbij, wanneer een jongere héél ernstige misdrijven pleegt (bv. moord), hij/zij door de jeugdrechter kan doorverwezen worden naar de rechtbank voor volwassenen, en dus ook de straffen kan krijgen alsof hij een volwassene is. Wat vinden jullie van een dergelijk systeem? Zijn er voorstellen om dit systeem aan te passen?

Op vandaag is de plaatsing in een gemeenschapsinstelling beperkt tot 3 maand, 1 keer verlengbaar met 3 maand. Is er voor jongeren die meerdere en/of ernstige delicten plegen nood aan een langere plaatsing in de gemeenschapsinstelling? Aan welke delicten denk je dan? Over welke jongeren gaat dit? Wat moet het aanbod zijn?

BESLUIT

- Geen uitdrukkelijk standpunt tegen het systeem van uithandengeving.
- Structurele oplossing nodig voor veelplegers.
- Geïndividualiseerde en langdurige trajecten.
- Zingeving, zeker bij jongeren die niets meer te verliezen hebben (of dit gevoel hebben).
- Blijf werken met de ouders / blijf werken samen met de ouders ook rond uitvoering.
- Wat met geradicaliseerde jongeren, jonge vluchtelingen? Niet zomaar bij 'de rest' zetten.
Wat hebben zij nodig, wat moeten we hen aanbieden (als maatschappij)